

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**СТРАТЕГИЈА
ЗА СУЗБИЈАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
(2014–2019)**

Бања Лука, мај 2014. године

САДРЖАЈ

1	Уставни и правни основ за доношење Стратегије	3
2	Нормативно-правни оквир	3
2.1	Међународни правни оквир	3
2.2	Правни оквир Републике Српске	5
3	Анализа стања	10
3.1.	Увод	10
3.2.	Распрострањеност насиља у породици	12
3.3.	Статистички и административни подаци	18
3.4.	Пракса рада субјеката заштите у случајевима насиља у породици	19
4	Визија и мисија	22
5	Стратешки правци, циљеви и програми мјера	22
6	Оквирни акциони план за спровођење Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019)	26
7	Очекивани дугорочни утицај спровођења Стратегије	32
8	Праћење и мјерење успјешности спровођења Стратегије	33
9	Оквир за праћење и извјештавање о спровођењу Стратегије	33
9.1.	Образац за извјештавање носиоца активности	34
10	Образложење Стратегије	36

1. Уставни и правни основ за доношење Стратегије

Уставни основ за доношење ове стратегије садржан је у Амандману XXXII т. 5. и 12. на члан 68. Устава Републике Српске, према којем Република Српска уређује и обезбјеђује остваривање и заштиту људских права и слобода и друге облике социјалне заштите, те бригу о дјечи. Устав Републике Српске посвећује читаво једно поглавље (чл. 10–49) људским правима и основним слободама. Наиме, правни и политички систем Републике Српске конституисан је и изграђује се, у првом реду, на принципима гарантовања и заштите права и слобода, у складу с међународним стандардима.

Правни основ за доношење Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске садржан је у члану 4. Закона о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, бр. 102/12 и 108/13) којим је прописано да у сврху заштите од насиља у породици, Народна скупштина Републике Српске на приједлог Владе Републике Српске доноси Стратегију за сузбијање насиља у породици Републике Српске за период од пет година.

2. Нормативно-правни оквир

2.1. Међународни правни оквир

Међународне правне норме у области насиља у породици садржане су у документима усвојеним на различитим нивоима окупљања држава унутар међународних организација чије су чланице или то настоје постати. Својим чланством у овим организацијама државе пристају на принципе на којима почивају те организације, а својим потписом обавезују се примјењивати међународни документ који садржи правила међународног права и испуњавати обавезе из ратификованог документа.

Међународни стандарди у области политика и стратегија за супротстављање насиљу у породици, уопштено говорећи, садржани су у различитим документима, како оним усвојеним на нивоу Уједињених нација, Савјета Европе и Европске уније, тако и у одлукама којима тијела, која прате примјену тих докумената, одлучују у појединачним случајевима кршења права која се њима гарантују. Поред тога, стандарди се постављају и кроз тумачења садржине ових докумената које дају ова тијела у виду препорука. Међународне стандарде проналазимо и у закључним коментарима по извјештајима које су државе потписнице ових докумената или чланице организација које су их усвојиле обавезне подносити овим тијелима, у складу са одредбама о извјештавању.

Најважнији документи Уједињених нација који су директно или индиректно у вези са проблематиком насиља у породици су:

- Конвенција Уједињених нација о укидању свих облика дискриминације жена (CEDAW, 1979) и Опциони протокол Конвенције (1999), као и Општа препорука

бр. 19 Комитета за укидање свих облика дискриминације жена (Комитета CEDAW) о насиљу над женама,

- Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966),
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966),
- Конвенција о забрани тортуре и других врста мучења, нехуманог и деградирајућег третмана или кажњавања (1984),
- Конвенција Уједињених нација о правима дјетета (1989) и Опциони протоколи Конвенције (2000),
- Конвенција Уједињених нација о правима лица са инвалидитетом (2006),
- Декларација УН-а о укидању насиља над женама (1993),
- Пекиншка декларација и платформа за акцију (1995).

Када су у питању регионални међународни документи, за Републику Српску релевантни су документи Савјета Европе. Најважнији документ Савјета Европе је **Конвенција Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици** („Службени гласник БиХ – Међународни уговори“, број 19/13), коју је Савјет Европе усвојио у априлу 2011. године, а која је први документ који насиље над женама и насиље у породици третира на свеобухватан начин. Конвенција прописује да је насиље над женама кршење основних људских права и облик дискриминације жена, те даје свеобухватан преглед законских и других мјера које државе чланице треба да предузму у циљу потпуне и ефикасне заштите жртава свих облика насиља над женама, укључујући насиље у породици. Ова конвенција је уједно први и једини правно обавезујући документ у области насиља над женама и насиља у породици усвојен на нивоу Савјета Европе.

Конвенција успоставља структуралну везу између родно заснованог насиља и родне неједнакости, односно неједнакости између мушкараца и жена у друштву. Конвенција, такође, наглашава потребу за вишеструко димензионалним и усмјереним приступом, потребу за мултиагенцијском сарадњом и интеракцијом међу главним носиоцима и успоставља свеобухватан систем мјера, укључујући оснаживање жена. Конвенцијом се успостављају обавезујући стандарди правног оквира и пракси (законске одредбе, мјере, услуге и политике) у државама чланицама у вези са насиљем над женама и насиљем у породици и успостављају субјекти за међународни мониторинг. Конвенција почива на CEDAW и ECHR одлукама. Одредбама Конвенције о дужној пажњи (енгл. *Due Diligence*¹) државама чланицама се намеће обавеза да осигурају услове за спречавање, истраживање, кажњавање и осигурање репарације за дјела насиља, а нечињење повлачи одговорност државе, а не само лица која су починила насиље.

Савјет Европе, као један од приоритетних циљева у области људских права и равноправности полова, има борбу против насиља над женама, укључујући насиље у породици. У ту сврху, Савјет Европе континуирано прикупља податке који се односе на

¹ Више о принципу поступања са дужном пажњом у документу који је у току израде Конвенције припремила Christine Chinkin, Professor of International Law, Department of Law, Centre for the Study of Human Rights, The London School of Economics and Political Studies, Scientific expert to the CAHVIO, доступно на:

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/CAHVIO/CAHVIO_2010_7%20The%20duty%20of%20Due%20Diligence.pdf.

законодавство и праксе земаља чланица у спречавању и сузбијању насиља над женама, укључујући насиље у породици, и на основу аналитичких студија и података припрема и усваја препоруке и друге документе² који су релевантни и препоручујући, те и обавезујући с обзиром на чланство у Савјету Европе и обавезе у процесу европских интеграција³.

2.2. Правни оквир Републике Српске

Устав Републике Српске у члану 10. утврђује да су грађани Републике равноправни у слободама, правима и дужностима, да су једнаки пред законом и уживају исту правну заштиту без обзира на расу, пол, језик, националну припадност, вјероисповијест, социјално поријекло, рођење, образовање, имовно стање, политичко и друго увјерење, друштвени положај или друго лично својство. Уставом је утврђено да нико не смије бити подвргнут мучењу, свирепом, нехуманом или понижавајућем поступању или кажњавању (члан 14. став 1). Поред тога, чланом 36. утврђено је да породица, мајка и дијете имају посебну заштиту.

Нормативно-правни оквир који регулише материју насиља у породици је посљедњих година значајно побољшан. Поред посебне инкриминације у кривичном законодавству, усвојен је и посебни закон о заштити од насиља у породици, који прописује посебне мјере за спречавање и сузбијање насиља у породици, као и подзаконски акти за спровођење закона⁴. Тако је створена адекватна нормативно-правна регулатива за

² Информације о свим активностима и бројни документи Савјета Европе који се односе на спречавање и сузбијање насиља над женама доступни су на линку:

http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/05._Violence_against_women/

³ Важни документи у овом смислу су и препоруке Комитета министара Савјета Европе земљама чланицама:

Препорука бр. Р (79) 17 о заштити дјете од лошег третмана,

Препорука бр. Р (85) 4 о насиљу у породици,

Препорука бр. Р (85) 11 о положају жртве у оквиру кривичног права и кривичног поступка,

Препорука бр. Р (87) 21 о помоћи жртвама и превенцији виктимизације,

Препорука бр. Р (90) 2 о социјалним мјерама у вези са насиљем у породици,

Препорука бр. Р (93) 2 о медицинско-социјалним аспектима злоупотребе дјете,

Препорука бр Р (2000) 1450 о насиљу над женама у Европи,

Препорука бр. Р (2001) 16 о заштити дјете од сексуалне експлоатације,

Препорука бр. Р (2002) 5 о заштити жена од насиља,

Препорука ЦМ/Рец (2007) 17 о стандардима и механизмима родне равноправности,

Препорука ЦМ/Рец (2010) 10 о улогама жена и мушкараца у превенцији и разрјешењу конфликта и изградњи мира.

Важни документи Конгреса локалних и регионалних власти Савјета Европе за земље чланице:

Резолуција 279 (2009) Борба против породичног насиља над женама,

Препорука 260 (2009) Борба против породичног насиља над женама,

Борба против насиља над женама: минимални стандарди за службе подршке (EG-VAW-CONF (2007) Study rev. Combating violence against women: minimum standards for support services).

⁴ Правилник о стандардима за реализацију сигурне куће („Службени гласник Републике Српске“, број 25/13), Правилник о садржају и начину вођења регистра сигурних кућа („Службени гласник Републике Српске“, број 25/13), Правилник о начину додјеле средстава сигурним кућама („Службени гласник Републике Српске“, број 62/13), Правилник о садржају евиденције и извјештаја о насиљу у породици („Службени гласник Републике Српске“, број 71/13), Правилник о начину и мјесту спровођења заштитне мјере обавезног лијечења зависности од алкохола и опојних дрога („Службени гласник Републике Српске“,

остваривање ефикасније заштите од насиља у породици која истовремено представља и добар нормативни основ за њено даље унапређење. Додатно, како насиље у породици захтијева интердисциплинарни приступ и међуресорну сарадњу, у циљу унапређења и јачања међусобне сарадње у заштити, помоћи и подршци жртвама насиља у породици и координисаног одговора на сузбијању и спречавању понављања насиља, потписан је и Општи протокол о поступању у случајевима насиља у породици у Републици Српској („Службени гласник Републике Српске“, број 104/13). Потписници овог протокола су Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља и социјалне заштите, Министарство просвјете и културе и Министарство породице, омладине и спорта.

Закони који се примјењују у случајевима насиља у породици и који чине свеобухватан правни оквир којим се регулише област насиља у породици и који се примјењују у случајевима насиља у породици у Републици Српској су:

- Кривични закон Републике Српске,
- Закон о кривичном поступку,
- Породични закон,
- Закон о заштити од насиља у породици и
- Закон о прекршајима Републике Српске.

Кривични закон Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13) је измјенама и допунама основног облика кривичног дјела насиље у породици или породичној заједници омогућио јасно разликовање између насиља у породици као кривичног дјела и насиља у породици као прекршаја. Тиме су отклоњене дилеме у погледу примјене Закона о заштити од насиља у породици, односно Кривичног закона на конкретан случај. Дефиниција члана породице или породичне заједнице, у контексту овог кривичног дјела, измијењена је и прилагођена међународним стандардима, као и одредбама Закона о заштити од насиља у породици. Уведене су и нове мјере безбједности којима се омогућава ефикаснија заштита жртава насиља у породици, а санкције за извршиоца кривичног дјела су пооштрене. Наведеним измјенама постигнут је значајан напредак на подручју усклађивања нормативно-правног оквира у области насиља у породици са међународним стандардима за спречавање и сузбијање насиља у породици, првенствено са Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици. У оквиру кривичних дјела против брака и породице, Кривични закон садржи члан 208. „Насиље у породици или породичној заједници“, који гласи:

„(1) Ко примјеном насиља, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, тјелесни интегритет или душевно здравље своје породице или породичне заједнице и тиме доведе до повреде физичког или психичког интегритета пасивног субјекта, казниће се новчаном казном или казном затвора од три мјесеца до три године.

број 97/06), Правилник о начину спровођења заштитних мјера које су у надлежности Министарства унутрашњих послова („Службени гласник Републике Српске“, број 26/06) и Правилник о начину и мјесту спровођења заштитне мјере обавезног психосоцијалног третмана („Службени гласник Републике Српске“, број 97/06).

(2) Ако је при извршењу дјела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство погодно да тијело тешко повриједи или здравље наруши, учинилац ће се казнити затвором од шест мјесеци до пет година.

(3) Ако је услед дјела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка тјелесна повреда или тешко нарушење здравља или су она чињена према лицу млађем од 18 година или у присуству лица млађег од 18 година, учинилац ће се казнити затвором од двије до десет година.

(4) Ако је услед дјела из ст. 1, 2. и 3 овог члана наступила смрт члана породице или породичне заједнице, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.

(5) Ко лиши живота члана породице или породичне заједнице којег је претходно злостављао, казниће се затвором најмање десет година.

(6) Ко прекрши мјере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном и затвором од три мјесеца до три године.

(7) Чланом породице или породичне заједнице, у смислу овог кривичног дјела, сматрају се супружници или бивши супружници и њихова дјеца и дјеца сваког од њих, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеца или дјеца сваког од њих, сродници по тазбини закључно до другог степена без обзира на чињеницу да је брачна заједница престала, родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера, сродници из потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној закључно са четвртим степеном, као и сродници из непотпуног усвојења, лица која везује однос старатељства, лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству, без обзира на сродство, те лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству.“

Закон о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 53/12) прописује мјере забране посјеђивања одређених мјеста или подручја и забране састајања са одређеним лицима, које се, на приједлог странке или браниоца, могу изрећи у случају насиља у породици. Мјере се могу изрећи у фази истраге (судија за претходни поступак), након подизања оптужнице (судија за претходно саслушање) и након достављања предмета судији (судија, односно председник вијећа). Закон прописује и ограничења у погледу садржаја мјера забране: мјерама забране се не може ограничити право осумњиченог или оптуженог да живи у свом дому у Босни и Херцеговини, да се несметано виђа са члановима своје породице и блиским сродницима, али само у Босни и Херцеговини или само на мјесту одређеном у забрани напуштања боравишта, осим када се поступак води због кривичног дјела учињеног на штету члана породице или блиских сродника.

Породични закон („Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/02 и 41/08) уређује породично-правне односе између брачних супружника, родитеља и дјеце, усвојоца и усвојеника и односе између сродника у брачној, ванбрачној или усвојеничкој породици, те поступке надлежних органа у вези са породичним односима и старатељством. Закон предвиђа да Република Српска обезбјеђује посебну заштиту породици, мајци и дјетету, у складу са међународно признатим људским правима и основним слободама. У вези са регулисањем насиља у породици, од посебног су значаја сљедеће одредбе овог закона:

Члан 4. став 2: „Брак се заснива на слободној одлуци мушкарца и жене да закључе брак, на равноправности брачних супружника, међусобном поштовању и узајамном помагању.“

Члан 52. став 1: „Брачни супружник може тражити развод брака ако су брачни односи тешко и трајно поремећени, услед чега је заједнички живот постао неподношљив.“

Члан 106. став 1: „Родитељу који злоставља дијете, злоупотребљава родитељско право или је напустио дијете, занемарио бригу о дјетету и занемарио своје родитељске дужности, суд ће у ванпарничном поступку одузети родитељско право.“

Закон о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, бр. 102/12 и 108/13) усвојен је да би се пружила ефикаснија, бржа и потпунија заштита жртава насиља у породици. Законом је прописано да се за прекршај насиља у породици покреће прекршајни поступак у складу са одредбама Закона о прекршајима Републике Српске и изричу прекршајне санкције у виду новчане казне, условне осуде и заштитних мјера. Овим се не доводи у питање кривично-правна заштита која је омогућена према Кривичном закону Републике Српске. Такође, овим законом се прописује обавеза за субјекте заштите да поступају у складу са одредбама овог закона без обзира на то да ли је против учиниоца покренут кривични или прекршајни поступак.

Закон као субјекте заштите који су дужни пружити заштиту од насиља у породици наводи: полицију, тужилаштва, центре за социјални рад, односно службе социјалне заштите, здравствене и образовне установе и надлежне судове. Процедура њиховог рада је законом изричито одређена.

Забрањен је било који облик насиља у породици. Насиље у породици, у смислу члана 6. овог закона, представља свака радња насиља члана породице или породичне заједнице којом се угрожава спокојство, психички, тјелесни, сексуални или економски интегритет другог члана породице или породичне заједнице⁵.

Закон прописује да су радње насиља у породици све радње насиља које не садрже обиљежја кривичног дјела, а нарочито сљедеће радње:

- а) пријетња наношењем тјелесне повреде члану породице или њему блиском лицу,
- б) пријетња одузимањем дјете или избацивањем из стана члана породице,
- в) исцрпљивање радом, изгладњивањем, ускраћивањем сна или неопходног одмора члану породице,
- г) васпитање дјете на начин понижавајућег поступања,
- д) ускраћивање средстава за егзистенцију члану породице,

⁵ Чланом 7. Закона о заштити од насиља у породици прописано је да се чланом породице или породичне заједнице, у смислу овог закона, сматрају:

- а) супружници или бивши супружници и њихова дјеца и дјеца сваког од њих,
- б) ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, њихова дјеца или дјеца сваког од њих,
- в) сродници по тазбини закључно до другог степена без обзира на чињеницу да је брачна заједница престала,
- г) родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера,
- д) сродници из потпуног усвојења у правој линији без ограничења, а у побочној линији закључно са четвртим степеном, као и сродници из непотпуног усвојења,
- ђ) лица која везује однос старатељства,
- е) лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству, без обзира на сродство,
- ж) лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству.

ђ) ускраћивање права на економску независност забраном рада или држањем члана породице у односу зависности или подређености, пријетњом или издавањем средстава за живот или другим облицима економске доминације,

е) вербални напад, псовање, називање погрдним именом или вријеђање члана породице на други начин,

ж) ограничавање слободе комуницирања члана породице са члановима породице или другим лицима,

з) оштећење, уништење или прометовање заједничке имовине или имовине у посједу, као и оштећење или уништење имовине у власништву или у посједу другог члана породице, односно покушај да се то учини,

и) ухођење члана породице и

ј) проузроковање страха, понижења, осјећаја мање вриједности, као и друге радње које не садрже обиљежја кривичног дјела насиља у породици или породичној заједници.

Суд може учиниоцу насиља у породици изрећи хитне мјере заштите прије покретања поступка у скраћеном поступку или у току поступка. Сврха хитне мјере заштите је отклањање непосредне опасности по физички и психички интегритет, спречавање понављања насиља и гарантовање безбједности жртве.

Закон прописује и збрињавање жртве у сигурну кућу ради обезбјеђења физичке заштите, подршке и помоћи код остваривања права и интереса жртве насиља у породици. Збрињавање врши центар за социјални рад, односно служба социјалне заштите, уз асистенцију полиције и претходни пристанак жртве насиља.

Закон прописује прекршајне санкције за дјело насиља у породици: 1. новчану казну, 2. условну осуду и 3. заштитне мјере. Заштитне мјере могу се изрећи самостално и без изрицања новчане казне, односно друге прекршајне санкције, а предмет су директног извршења органа надлежних за њихово спровођење, у складу са одредбама овог закона. Заштитне мјере су: 1. удаљење из стана, куће или неког другог стамбеног простора; 2. забрана приближавања жртви насиља; 3. забрана узнемиравања или ухођења жртве насиља; 4. обавезан психосоцијални третман и 5. обавезно лијечење од зависности. Сврха прописивања, изрицања и примјене прекршајних санкција је спречавање насиља у породици, осигурање нужне заштите здравља и безбједности жртве насиља, спречавање негативне идентификације, те отклањање околности које погодују или подстицајно дјелују на извршење нових радњи насиља у породици. За вођење прекршајног поступка мјесно је надлежан суд на чијем је подручју почињен прекршај, изузетно суд на чијем подручју жртва насиља има пребивалиште или боравиште, ако је то у интересу вођења поступка.

Законом о заштити од насиља у породици у члану 3. прописано је да се заштита од насиља у породици остварује примјеном тог закона и закона којима се уређује управни, прекршајни и кривични поступак, заштита дјете и малољетника у кривичном поступку и поступак извршења кривичних санкција, док је чланом 13. став 2. прописано хитне мјере заштите изриче прекршајно одјељење надлежног основног суда, а чланом 14. став 2. да хитне мјере заштите изриче судија прекршајног одјељења надлежног основног суда. Члан 23. Закона о заштити од насиља у породици прописује да су прекршајне санкције за заштиту од насиља у породици: а) новчана казна, б) условна осуда и в) заштитне мјере, те да се новчана казна и условна осуда изричу се у складу са одредбама закона којима се уређују прекршаји, а заштитне мјере у складу са тим законом.

Законом о прекршајима Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 34/06, 1/09, 29/10 и 109/11) утврђене су, између осталог, прекршајне санкције, прописан поступак њиховог изрицања и извршења. Овим законом прописано је да је подносилац захтјева за покретање прекршајног поступка овлашћени орган, тужилац или оштећени (члан 2. став. 1. тачка а), да прекршајну санкцију може изрећи суд у прекршајном поступку који је покренут и спроведен у складу са овим законом (члан 5. став 2), да суд може рјешењем окривљеном изрећи једну или више заштитних мјера (члан 17), док је чланом 16. прописано да се заштитне мјере могу прописати само законом (став 1).

Заштита од насиља у породици је обавеза која мора бити јасно артикулисана кроз законе и операционализована кроз политике дјеловања. Право на живот слободан од насиља у породици подразумијева законско признавање овог права, омогућавање да се у њему ужива, а у случају кршења права, обезбјеђивање неопходне помоћи, подршке и заштите и спречавање понављања насиља. Препознавање и познавање потреба жртава које трпе или су преживјеле насиље у породици неопходно је да би се успоставиле мјере интервенција које подржавају стварне потребе жртава и омогућавају развој политика и пракси које ће допринијети њиховој заштити и утицати на смањење насиља у породици.

3 Анализа стања

3.1. Увод

Проблем насиља у породици сматрао се приватним проблемом „породице у којој се дешава насиље“ и није посматрано као кршење људских права и слобода или као облик дискриминације⁶. Прве кораке на подизању свијести о насиљу у породици као друштвеном проблему направиле су невладине организације које су у дјелокругу својих послова и активности имале и бригу о жртвама насиља у породици и пружању бесплатне правне и психосоцијалне помоћи жртвама насиља. Помоћ се пружа путем СОС телефона и сигурних кућа у којима жртве, осим безбједности и крова над главом, добијају помоћ и подршку. Заједничким снагама невладиних организација, академске заједнице, посланика Народне скупштине Републике Српске и владиног сектора, у Републици Српској је уведено кривично дјело „насиље у породици и породичној заједници“ у Кривични законик Републике Српске (2000), а 2006. године је ступио на снагу посебан Закон о заштити од насиља у породици. Овај рад на усклађивању нормативно-правног оквира био је попраћен и другим различитим активностима и мјерама усмјереним на успостављање мултисекторских модела заштите у локалним заједницама, унапређење заштите и подршке жртвама кроз збрињавање у сигурним кућама и пружање бесплатне подршке и помоћи

⁶ „Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској“, ур. проф. др Александар Милић и др., Влада Републике Српске, Гендер центар, стр. 9, 49. и 82. доступно на: <<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/centri/gendercentarrs/media/vijesti/Documents/gender%20final%202010%201-164%20NOVI.pdf>>; Dr sc. Наталија Петрић, „Упоредна анализа националних политика Србије, Босне и Херцеговине и Хрватске за сузбијање родно заснованог насиља у породици“, докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, 2012, стр. 18; Dr sc. Наталија Петрић, „Друштвена реакција на родно засновано насиље у породици“, Сварог – часопис за друштвене и природне науке, број 6, Независни уневирзитет Бања Лука, стр. 105–117.

путем „СОС линије 1264 за помоћ жртвама насиља у породици“, унапређење вођења евиденција о насиљу у породици, спровођењем различитих едукативних и промотивних активности на јачању капацитета субјеката заштите од насиља у породици и подизању свијести о „нултој толеранцији“ на насиље у породици.

Као ни у праву, тако ни у теоријама које су проучавале насилна понашања, све до уназад тридесет година, насиље у породици није било препознато као посебан проблем, па се није посебно ни истраживало⁷. На насиље у породици се гледало као на поремећај узрокован интерперсоналним конфликтима, док данашњи теоријски приступи указују на вишеструке узроке насиља у породици који нису нужно повезани са здравственим стањем појединаца нити се дешавају само у оним породицама које су услед различитих околности дисфункционалне⁸. Бројни теоретичари и теоретичарке су из различитих научних перспектива покушали доћи до одговора зашто се насиље у породици дешава, који су узроци насиља у породици и које би мјере интервенције дале или дају најбоље ефекте за спречавање будућег насиља.

Теорије које проучавају насилна понашања могу се, у зависности од приступа, подијелити у пет група: биолошке/органске, психопатолошке, системске теорије, теорије наученог понашања и феминистичке теорије. Теорије које се баве узроцима насиља могу се подијелити и на оне које насиље проучавају као појаву на индивидуалном нивоу, служећи се психолошким приступом, као што су медицинске, психолошке и психопатолошке теорије и оне које насиљу приступају на општем нивоу, тражећи узроке у друштвеном окружењу⁹.

Међутим, без обзира на бројна истраживања која су се бавила узроцима насиља у породици, ни данас међу теоретичарима не постоји јединствен став о томе шта узрокује насиље у породици, што је и разумљиво, имајући у виду да се ради о сложенем феномену, како на индивидуалном, породичном, друштвеном, тако и на глобалном плану¹⁰. Укратко, зависност учиниоца насиља од алкохола, психичко обољење или трауме из дјетињства узроковане свједочењем насиљу унутар породице у којој је одрастао, а које су код насилника произвеле понашање по наученом моделу, препознати су као узроци насиља унутар психолошких теорија о насиљу према женама. Међутим, иако је тачно да су неки учиниоци насиља психички оболели, неки су алкохоличари, а неки су одрасли у породицама у којима су свједочили насиљу, док се код неких стичу сви наведени узроци, ове теорије нису могле да објасне зашто међу учиниоцима насиља има и оних који нису зависни од алкохола, нити су психички болесни, а нису имали ни модел насилног понашања у породицама у којима су одрасли.

⁷ Yick, G. Alice, (2001). „Feminist Theory and Status Inconstinency Theory: Application to Domestic Violence in Chinese Immigrant Families, Violence Against Women“, стр. 7; 545.

⁸ Mears, P. Daniel; Visher A. Christy, (2005). „Trends in Understanding and Addressing Domestic Violence“, J Interpersonal Violence 2005: 20, 204; Gelles, J. Richard; Donileen R. Loseke, ed. (1993). „Current Controversies on Family Violence“. SAGE Publications, Newbury Park, London, New Delhi, p. ix.

⁹ Стојшин, Снежана, (2006). „Однос према насиљу у породици - могућности његовог спречавања“. „Друштвена моћ и насиље“ 2, Социолошки годишњак, ур. Куљић, Рајко, Завод за уџбенике и наставна средства и Социолошко друштво Републике Српске Пале, Источно Сарајево, стр. 53–64; Петрушић, Невена; Слободанка Константиновић Вилић, (2010). „Породичноправна заштита од насиља у породици у правосудној пракси Србије“. Аутономни женски центар Београд, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, страна 12.

¹⁰ Игњатовић, Тања, (2011). „Насиље према женама у интимном партнерском односу: Модел координираног одговора заједнице“. Реконструкција женски фонд, Београд, страна 48.

Социолошке теорије тврде да спољни фактори, као што су традиционално патријархално васпитање, сиромаштво, лоши услови становања, низак образовни ниво, незапосленост, као и други друштвено-економски разлози, утичу на појаву насилног понашања. Међутим, као и код психолошких теорија, међу учиниоцима насиља се појављују и образована, ситуирана и угледна лица, која нису склона алкохолу, нити су психички обољела, а немају историју насиља у породичном окружењу. Своје насиље усмјеравају само према својим члановима породице, предоминантно супругама, бирајући вријеме и мјесто када ће бити насилни.

Поједине теорије о насиљу у породици развиле су се на критици осталих теорија сматрајући да оне родно неутралношћу игноришу и доприносе прикривању чињенице да су предоминантна већина учинилаца насиља у породици мушкарци, те да објашњења узрока насиља која нуде представљају оправдања која траже изговоре за насиље. Феминистичке теорије узрок насиља у породици виде у патријархално организованом друштву и институцијама и неравноправној расподјели моћи између мушкараца и жена¹¹. Мишљење по којем су патријархат и неједнаки односи моћи узрок опстајања насиља против жена прихваћено је и у међународним и регионалним документима који се баве проблематиком родно заснованог насиља¹².

Резултати новијих истраживања, класификујући учиниоце насиља према психопатологији, врсти и учесталости насиља у три групе: оне који су насилни уопштено гледајући и који су окарактерисани као антисоцијални, оне који су на граници или дисфоричне насилнике и оне који су насилни само према особи са којом су у вези или унутар своје породице, показују да, између осталог, половина свих учиниоца насиља обухваћених овим истраживањем припадају насилницима из групе која је насилна само унутар своје породице, који немају озбиљнијих поремећаја личности, алкохол конзумирају ријетко или у ограниченим количинама, те нису склони депресијама¹³.

У сваком случају, мноштво различитих приступа проучавању насиља у породици обогаћује знање о овом проблему о којем још увијек, без обзира на обимну литературу и истраживања која су посљедњих тридесет година на ову тему спроведена, недовољно знамо да би га зауставили.

3.2. Распрострањеност насиља у породици

Без обзира на родно неутралан концепт заштите од насиља у породици у Републици Српској, којим се прописује да се насиљем у породици крше уставом и законима загарантована основна људска права и слободе¹⁴, с обзиром на до сада

¹¹ Петрић, Наталија, (2010). Утицај правне регулативе на заштиту жене од родно заснованог насиља. Магистарски програм Родне студије, Магистарске тезе, Академска 2006/2008. година, Књига III, ур. Бабић Авдиспахић, Јасминка, Јасна Бакшић Муфтић, Уго Влаисављевић, Центар за интердисциплинарне постдипломске студије Универзитета у Сарајеву, Сарајево, стр. 319-20.

¹² Декларација о елиминацији насиља над женама, (1993), Преамбула, став 6; Пекиншка декларација и Платформа за акцију, (1995), члан 118; United Nations, (2006). In-depth study on all forms of violence against women, Report of Secretary General, p. 28, доступна на: <<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/419/74/PDF/N0641974.pdf?OpenElement>>;

¹³ Huss, T. Matthew, Anthony Ralston, (2008). Do Batterer Subtypes Actually Matter? Treatment Completion, Treatment Response, and Recidivism Across a Batterer Typology Criminal Justice and Behavior 2008; p. 35; 710.

¹⁴ Члан 2. Закона о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, бр. 102/12 и 108/13).

спроведена истраживања и прикупљене статистичке податке који потврђују каузалну везу према којој насиље у породици већински погађа жене и дјецу као жртве¹⁵, показала се потреба за специфичном заштитом женских и дјечијих права у контексту насиља у породици. Ради тога је током 2012. године спроведено истраживање о распрострањености и учесталости насиља над женама¹⁶, са посебним нагласком на насиље у породици као облик родно заснованог насиља, чијом су реализацијом у Републици Српској координисали Гендер центар Владе Републике Српске и Републички завод за статистику. Истраживање је извршено на репрезентативном узорку и у складу са индикаторима Уједињених нација за праћење преваленце и инциденце насиља над женама и у породици.

Циљ истраживања је био испитивање распрострањености свих облика насиља над женама, испитивање фактора који утичу на распрострањеност насиља и испитивање приступа услугама за заштиту и подршку. Налази истраживања су дати и за Републику Српску, у дијелу спровођења закона и мјера за спречавање и сузбијање насиља, које су у надлежности Републике Српске¹⁷.

Слика о насиљу према женама, добијена на основу овог истраживања, изразито је неповољна. Жене су изложене високим ризицима од насиља, прије свега у свом непосредном, интимном окружењу партнерских и породичних односа, а потом и у широј заједници. Када је у питању Република Српска, подаци овог истраживања показују да је 47,3% испитаних жена доживјело неки облик насиља у животној доби од 15. године и на даље, што нажалост представља врло висок проценат који сам за себе говори о размјерама и тежини овог друштвеног проблема. Најчешћи облик насиља коме су изложене жене је психичко, као и комбиновано психичко и физичко насиље. Најшире је распрострањено насиље које према женама врше партнери (садашњи или бивши) и, у цјелини гледано, сфера интимних партнерских и породичних односа далеко је већи извор опасности од насиља за жене него што је то шира заједница. Младе жене су више изложене насиљу него старије, а жене у сеоској средини више него жене у градској средини, посебно у Републици Српској. Жене слабијег здравља и са инвалидитетом нису поштеђене од насиља – њихове стопе преваленције су исте као и у подузорку здравих жена и жена без инвалидитета.

Стопе партнерског физичког насиља више су него стопе физичког насиља које су починиле друга лица. Подаци о инциденцији насиља говоре да није ријеч о појединачним инцидентима, него о праксама које се понављају. Сексуалном насиљу су изложене највише жене млађе и средње доби, у односу на најмлађе и старије жене. Партнерско психичко насиље нешто чешће се испољава у форми контроле и ограничавања слободе

¹⁵ Види: Свјетска здравствена организација, Свјетски извјештај о насиљу и здрављу, СЗО, 2002; „Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској“, ур. проф. др Александар Милић и др., Влада Републике Српске, Гендер центар, стр. 57–80, 82, 154; Dr sc. Наталија Петрић, „Друштвена реакција на родно засновано насиље у породици“, Сварог – часопис за друштвене и природне науке, број 6, Независни универзитет Бања Лука, стр. 105–117.

¹⁶ Група аутора. „Распрострањеност и карактеристике насиља над женама у Босни и Херцеговини“. Сарајево: Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине, 2013. Истраживање је спроведено у сарадњи Агенције за равноправност полова БиХ, Гендер центра Федерације БиХ, Гендер центра Републике Српске и статистичких институција у БиХ (ентитетски заводи за статистику и Агенција за статистику БиХ).

¹⁷ За потребе ове стратегије дат је преглед најважнијих општих налаза из овог истраживања, а детаљни подаци и анализе су доступне у студији која је наведена у претходној референци.

него емоционалног злостављања, а актуелно економско насиље је изразито ниско, претпоставља се због неодговарајућих мјерења, а не ниско изражене појаве.

Стопе преваленције породичног насиља према женама више су у сеоским срединама него у градским срединама. Материјална депривација значајно повећава ризике од породичног насиља. У породицама у којима је детектовано насиље према женама израженији су патријархални ставови према родним улогама, мада су они генерално високи у цијелом узорку. Култура „толеранције на насилно рјешавање конфликта“ повећава ризике од породичног насиља према женама, као и присуство различитих проблема попут болесног или непокретног члана, алкохолизма или агресивног понашања члана/чланова.

Стопе распрострањености партнерског насиља опадају са вишим нивоима образовања жена и њихових партнера. Партнерова зависност од алкохола или „тешка нарав“ изузетно повећавају ризике да буду насилни према женама. Темелј партнерског насиља представљају неуравнотежени односи моћи који се манифестују и кроз доминантно одлучивање партнера о новцу у домаћинству, а материјална депривација повећава ризике од испољавања партнерског насиља према женама из узорка.

Посљедице појаве насиља у породици су вишеструке и због тога је потребно имати интердисциплинарни приступ у рјешавању овог проблема. Према налазима спроведеног истраживања, изложеност насиљу оставља значајне посљедице по жртве – од непосредних физичких повреда у случајевима физичког и сексуалног насиља до хроничних психосоматских тегоба. Међутим, жртве, у највећем броју жене, у већини случајева не успијевају да профилишу успјешне стратегије изласка из круга насиља, а често им недостаје и јасна перцепција изложености насиљу, те могућностима заштите, односно да имају право да живе без насиља у породици и могућност да потраже подршку одговарајућих институција и организација. Треба имати у виду да се ове посљедице, осим код директне жртве насиља, често јављају и код других чланова породице који су свјedoци оваквом облику понашања.

Што се тиче дјете жртава насиља у породици, Законом о заштити од насиља у породици прописано је да је дијете жртва и уколико је било присутно приликом вршења насиља према другом члану породице, иако радње насиља нису предузете према њему (члан 8, став 3). Насиље према дјечи је озбиљан друштвени проблем и један од најчешћих облика кршења основног дјечијег права, права на живот и развој. Насиље према дјечи јавља се у различитим облицима – физичко насиље, емоционално или психичко насиље, социјално насиље, сексуално насиље и злоупотреба, електронско насиље, занемаривање и немарно поступање, експлоатација дјете и слично. Оно што је заједничко свим облицима насиља је да остављају вишеструке, дубоке и дуготрајне посљедице на физичко и ментално здравље дјетета, његов психосоцијални развој и будући живот.

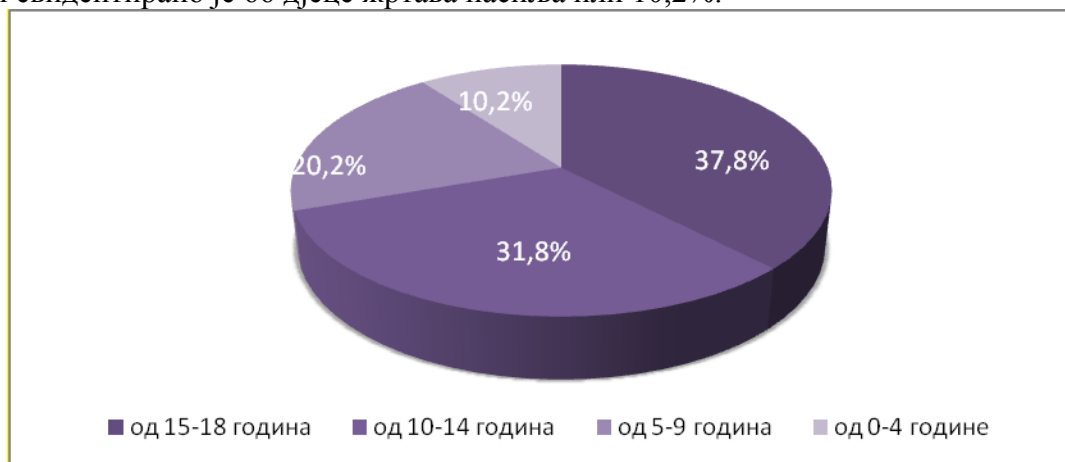
Полазећи од чињенице да је превенција насиља према дјечи најбољи начин заштите дјетета, те имајући у виду посљедице које насиље оставља на раст и развој дјетета, министри Министарства здравља и социјалне заштите, Министарства просвјете и културе, Министарства унутрашњих послова и Министарства породице, омладине и спорта потписали су Протокол о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјете („Службени гласник Републике Српске“, број 82/13). Протокол је на снази од 1. јануара 2013. године. Основна сврха овог протокола је унапређење друштвене бриге за дијете и његову заштиту и обезбјеђивање потребне помоћи у свим ситуацијама када је

дијете изложено неком од облика насиља или злостављања, на начин да се осигура адекватна и благовремена реакција надлежних институција и служби.

Према одредбама Протокола о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјете, установе и институције које су у надлежности Министарства просвете и културе, Министарства здравља и социјалне заштите и Министарства унутрашњих послова задужене су, између осталог, и за вођење евиденција о случајевима насиља, злостављања или занемаривања дјете. Како би унаприједили квалитет вођења евиденције, те створили услове за свеобухватну и квалитетну заштиту дјете од свих облика насиља, Министарство породице, омладине и спорта, у сарадњи са Републичким заводом за статистику, сачинило је образац “Евиденција према Протоколу о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјете“. Министарство породице, омладине и спорта, према Протоколу, задужено је да на основу добијених података сачини Извјештај о броју дјете жртава насиља, злостављања или занемаривања према полу, старости, врсти насиља, као и мјерама предузетим у тим случајевима. Први пут у Републици Српској у 2014. години на једном мјесту су обједињени подаци надлежних министарстава.

Према евиденцијама које су водиле организационе јединице надлежних министарстава, у Републици Српској, у 2013. години евидентирано је 650 дјете, која су била жртве различитих облика насиља.

Највећи број дјете жртава насиља је у доби од 15 до 18 година, њих 246 или 37,8%. У доби између 10 и 14 година евидентирано је 207 дјете или 31,8% од укупног броја дјете жртава насиља, док број дјете жртава насиља, злостављања или занемаривања у узрасту од 5 до 9 година износи 131 дијете или 20,2%. У узрасту од нула до четири године у 2013. години евидентирано је 66 дјете жртава насиља или 10,2%.

Графикон 1. Број дјете жртава насиља према узрасту изражено у процентима

Према евиденцији, дјелу насиља, злостављања или занемаривања једнако су била изложена дјета мушког пола и дјета женског пола. Од укупног броја дјете, 326 или 50,2% жртава су дјета мушког пола, док су 324 или 49,8 жртве дјета женског пола.

Графикон 2. Број дјеце жртава насиља према полу изражен у процентима

У Републици Српској у 2013. години, евидентирано је укупно 956 дјела насиља над дјецом, испољена кроз различите облике насиља.

Емоционално/психичко насиље најчешћи је облик кршења основних права дјеце.

Од укупно 956 дјела насиља над дјецом, емоционално/психичко насиље евидентирано је 322 пута (33,7%). У 158 случајева жртве емоционалног/психичког насиља била су дјеца мушког пола док је емоционално/психичко насиље над дјецом женског пола евидентирано 147 пута¹⁸.

Занемаривање и немарно поступање представљају случајеве пропуштања да се дјетету обезбиједи услови за правилан развој у свим областима, што доводи до угрожавања дјететовог здравља, физичког, менталног, духовног, моралног и друштвеног развоја.

Занемаривање и немарно поступање евидентирано је 294 пута или 30,8% од укупног броја дјела насиља над дјецом. Према евиденцији, жртве занемаривања и немарног поступања била су 151 дијете мушког (51%) и 143 дјеце женског пола (49%).

Трећи, најчешћи облик насиља, према евиденцији је **физичко насиље**. Под физичким насиљем подразумијева се понашање у којем се примјењује физичка сила и које има за намјеру да нанесе одређени, па макар и најмањи степен бола и/или неугодности, што доводи до стварног или потенцијалног повређивања дјетета.

У 2013. години надлежне институције и установе евидентирале су 208 случајева физичког насиља над дјецом, што представља 21,8% од укупног броја дјела насиља над дјецом. У већини случајева жртве физичког насиља су дјеца мушког пола, над којима је учињено 105 дјела физичког насиља. Дјеца женског пола била су жртве физичког насиља у 67 случајева.

Социјално насиље је искључивање из групе и дискриминација.

Социјално насиље евидентирано је у 45 случајева (4,7%) и то у 19 случајева над дјецом мушког пола и 26 случајева над дјецом женског пола.

¹⁸ Министарство просвјете и културе доставило је укупне податке према обилима насиља за узраст од 15 до 18 година, без назнаке пола дјете. Из тог разлога се укупан број евидентираних облика насиља не слаже са укупним бројем дјеце жртава према полу.

Сексуално насиље и злоупотреба дјете подразумева њихово укључивање у сексуалну активност коју она не схватају у потпуности, за коју нису развојно дорасла (не прихватају је, нису у стању да се са њом сагласе) и која има за циљ да пружи уживање или задовољје потребе друге особе.

Жртве сексуалног насиља у већини случајева су дјевојчице. У Републици Српској у 2013. години евидентиран је 31 случај сексуалног насиља и злоупотребе (3,2%). Од укупног броја, у 27 случајева жртве су била дјеца женског пола, док се у четири случаја радило о сексуалном насиљу над дјецом мушког пола.

Под појмом **злоупотреба дјете** подразумева се свако чињење или нечињење од стране појединаца и/или институција, а које директно утиче или индиректно шкоди дједи или им смањује могућност за безбједан и здрав развој и/или их доводи у немоћан, неравноправан и зависан положај у односу на појединце и установу.

Дјела злоупотребе дјете која су пријављена и евидентирана у надлежним институцијама и установама у Републици Српској у 2013. години било је укупно 28 или 2,9% од укупног броја дјела насиља над дјецом. Према евиденцији, овом облику насиља била су изложена једнако дјеца мушког (14) и дјеца женског пола (14).

Експлоатација дјете односи се на коришћење дјете за рад или за друге активности за потребе и корист других особа и/или установе.

Експлоатација дјете евидентирана је 15 пута (1,6%), тј. 15 дјете било је жртва овог облика насиља и то пет дјечака и 10 дјевојчица.

Насиље коришћењем информационих технологија/електронско насиље је према подацима надлежних институција и установа најрјеђе пријављивано у Републици Српској у 2013. години. Оно укључује било какав облик слања порука, електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-страница, четовање, а које има за циљ повређивање, узнемиравање или било какво друго nanoшење штете дјетету.

Тринаесторо дјете (1,3%), троје мушког и осморо женског пола била су жртве наведеног облика насиља.

Табела 1. Облици насиља према полу дјете

ОБЛИК НАСИЉА	УКУПНО	МУШКОГ ПОЛА	ЖЕНСКОГ ПОЛА
Емоционално насиље	322	158	147
Занемаривање и немарно поступање	294	151	143
Физичко насиље	208	105	67
Социјално насиље	45	19	26
Сексуално насиље и злоупотреба	31	4	27
Злоупотреба дјете	28	14	14
Експлоатација дјете	15	5	10

Електронско насиље	13	3	8
УКУПНО	956	459	442

Протоколом о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјече прописано је да надлежне институције и установе предузимају мјере заштите права дјетета жртве насиља и то на начин да се у свим ситуацијама штити најбољи интерес дјетета и његов лични интегритет.

Податке о предузетим мјерама из домена своје надлежности доставили су Министарство унутрашњих послова и Институт за јавно здравство Републике Српске.

Према подацима Министарства унутрашњих послова за 2013. годину евидентирани је 184 дјече жртава насиља, злостављања или занемаривања, од чега чак 132 дјече жртава насиља у породици.

У наредном периоду биће неопходно проширити предмет истраживања и, поред жена и дјече као преобладајућих жртава насиља у породици, истражити проблем не само из перспективе жена и дјече већ и из перспективе мушкараца који су жртве насиља у породици али и лица са инвалидитетом жртава насиља у породици, лица под старатељством, а посебно лица оба пола старије животне доби – жртава насиља у породици¹⁹. На тај начин ће се употпунити, планирати и реализовати активности којима ће се пружити адекватна помоћ и подршка и заштитити све жртве насиља у породици.

3.3. Статистички и административни подаци

Усвајањем Закона о заштити од насиља у породици у новембру 2012. године и Правилника о садржају евиденције и извјештаја о насиљу у породици („Службени гласник Републике Српске“, број 71/13) прописана је обавеза евидентирања случајева насиља у породици и сачињавање извјештаја. Први анализирани подаци и обједињена евиденција свих релевантних институција у Републици Српској биће доступни у 2014. години. Тренутно доступни релевантни подаци којима располажу различити субјекти заштите показују да је насиље у породици у Републици Српској у порасту. Нарочито су значајни подаци Министарства унутрашњих послова Републике Српске, које има евиденцију и кривичних дјела и прекршаја насиља у породици²⁰.

Према подацима полиције Републике Српске у 2013. години у Републици Српској евидентирано је 1.088 случајева насиља у породици (прекршаји и кривична дјела), број извјештаја о насиљу 999, број учинилаца насиља 1.143 (1.047 мушког и 96 женског пола). Евидентирани су 1.362 жртве насиља, од којих: 67 дјеце до 14 година, 65 дјеце од 14 до 18 година, 892 жене преко 18 година и 338 мушкараца преко 18 година. У 453 случаја утврђено је да се ради се о кривичним дјелима за која су поднесена 442 извјештаја о почињеним кривичним дјелима против 463 извршиоца. Број ових кривичних дјела већи за

¹⁹ Чланом 8. став 2. Закона о заштити од насиља у породици прописано је да посебну помоћ и заштиту у складу са овим законом ужива жртва која је дијете, старије лице, лице са инвалидитетом и лице под старатељством.

²⁰ Министарство унутрашњих послова води евиденцију кривичних дјела насиље у породици од 2000. године, а прекршаја насиља у породици од 2006. године, односно од ступања на снагу релевантних закона.

70% у односу на претходну 2012. годину²¹. Изречено је 28 хитних мјера заштите и то седам удаљења учиниоца из стана, куће или другог стамбеног простора и 21 забрана приближавања и контактирања учиниоца насиља са жртвом насиља. У истом периоду је изречено 30 заштитних мјера од којих три удаљења учиниоца из стана, куће или другог стамбеног простора, седам забрана приближавања жртви и 20 забрана узнемиравања или ухођења жртве.

Упркос свим напорима да се насиље у породици системски спријечи, те да се кроз службене евиденције и податке прати тренд пораста или опадања ових случајева, у сврху предузимања адекватних и ефикасних мјера спречавања и заштите жртава, нарочито забрињава податак Министарства унутрашњих послова да су од 2000. до 2012. године почињена 123 убиства у породици. Жене чине више од половине убијених, када су у питању убиства у породици, односно више од једне трећине укупно убијених лица у Републици Српској²².

Подаци невладиних организација говоре у прилог чињеници да се насиље у породици, односно број пријављених случајева насиља у породици сваке године повећава. У сигурним кућама је током 2013. године било смјештено 107 жена и 113 дјеце²³, од чега на основу рјешења центара за социјални рад, односно служби социјалне заштите 46 жена и 48 дјеце²⁴. Од 2007. до 2013. године, у сигурним кућама у Републици Српској досад је било збринута 812 жена и 1.006 дјеце, док је број позива на СОС број 1264 за помоћ жртвама насиља у породици од 2005. године до краја 2013. износио 29.899 позива (3.982 само за 2013. годину), од чега је 98% жртава било женског пола²⁵.

3.4. Пракса рада субјеката заштите у случајевима насиља у породици

У поступку по пријави насиља у породици, како би се адекватно заштитиле жртве, од изузетног је значаја сарадња свих актера у поступку – субјеката заштите од насиља у породици: полицијских службеника, службеника центра за социјални рад, тужилаштва, судова, здравствених установа, образовних установа, као и невладиних организација којима жртва пријави случај насиља, а све у циљу да се пружи што боља заштита жртви насиља и спријечи да се насиље понови.

Закон о заштити од насиља у породици у Републици Српској је, у циљу унапређења заштите жртве насиља и спречавања понављања насиља, прописао обавезу свих субјеката заштите да међусобно сарађују, размјењују податке и информације (члан 11) и формирају стручни тим у циљу израде плана помоћи жртви и координације активности у процесу помоћи, у складу са жртвиним потребама и избором (члан 21. став 1). План помоћи жртви

²¹ Акт Министарства унутрашњих послова број: С/М-052-265/14.

²² Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Владе Републике Српске, *Извјештај о спровођењу стратегије за борбу против насиља у породици у Републици Српској до 2013. године, за 2012. годину*, фебруар 2013.

²³ Подаци правних лица која реализују посебну мјеру подршке сигурне куће.

²⁴ Подаци Министарства породице, омладине и спорта за 2013. годину.

²⁵ Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Владе Републике Српске, *Извјештај о спровођењу стратегије за борбу против насиља у породици у Републици Српској до 2013. године, за 2012. годину*, фебруар 2013, страна 3. и СОС линија 1264, Преглед броја жртава насиља у породици, подаци достављени 29.1.2014. године.

посебно садржи мјере које је потребно предузети у складу са законом којим се уређују социјална, здравствена и дјечија заштита, а ако је жртва дијете, план помоћи садржи и мјере за заштиту дјетета у складу са прописима којима се регулишу породични односи и прописима којима се уређује заштита права дјетета (члан 23. ст. 1. и 2).

Сви субјекти заштите су дужни пружити заштиту, подршку и помоћ жртвама насиља у породици без обзира на то да ли је против учиниоца покренут прекршајни или кривични поступак (члан 9). Субјекти заштите дужни су без одлагања обезбиједити хитно рјешавање предмета насиља у породици, водећи рачуна да су интерес и добробит жртве приоритет у тим поступцима, а нарочито ако је жртва дијете, старије лице, лице са инвалидитетом и лице под старатељством (члан 11).

У Републици Српској полицијски службеници, у складу са својим стварним и мјесним надлежностима, по подношењу пријаве о насиљу у породици, најчешће први излазе на лице мјеста. Самим тим њихов допринос и значај у поступку заштите жртве насиља је велики. Они су ти који на лицу мјеста треба да прикупе доказе које ће, након криминалистичке обраде, прослиједити надлежном тужилаштву, односно поднијети захтјев за покретањем прекршајног поступка пред надлежним судом. Квалитетно прикупљање доказа директно утиче на цјелокупан каснији ток процеса у поступку доказивања насиља у породици и заштити жртве насиља.

Кад је у питању рад полиције, у Републици Српској се воде статистички подаци разврстани по полу, али ова обавеза није досљедно проведена у пракси рада других субјеката заштите као што су центри за социјални рад, здравствене и образовне установе и правосуђе. Ипак, подаци који су прикупљени током осам година од усвајања Закона о заштити од насиља у породици (од 2006. године), показују да је и рад субјеката заштите, али и статистика, у великој мјери унапријеђена и да субјекти заштите имају довољно знања и искуства за рад на овим питањима.

Хитне мјере заштите учиниоцу насиља изриче судија прекршајног одјељења надлежног основног суда, у скраћеном поступку, ради отклањања непосредне опасности по физички или психички интегритет, ради спречавања понављања насиља и гарантовања безбједности жртве. Ове мјере се могу изрећи и прије покретања поступка и у свакој фази поступка, а приједлог за њихово изрицање суду могу поднијети полиција, центар за социјални рад, здравствена установа или оштећена (жртва).

Хитне мјере заштите се изричу у трајању које не може бити дуже од 30 дана, а према Закону о заштити од насиља у породици суд може изрећи сљедеће хитне мјере заштите:

1. удаљење учиниоца насиља из стана, куће или другог стамбеног простора и/или
2. забрана приближавања и контактирања учиниоцу насиља са жртвом насиља у породици.

Кад се говори о досадашњој пракси, може се закључити, такође, да је недовољна координација и сарадња субјеката заштите била једна од великих препрека за остваривање права жртвама насиља. Управо је сарадња субјеката заштите и размјењивање података и информације о конкретним случајевима предуслов адекватне примјене Закона о заштити од насиља у породици, али и других прописа којима се жртвама насиља у породици признају одређена права, као што је на примјер Закон о социјалној заштити. Проблем се у

неким локалним заједницама превазилазио тако што су субјекти заштите потписивали протоколе о сарадњи / меморандуме и тиме, у мјери у којој је закон дозвољавао, сами уређивали своје међусобне односе, надлежности и поступања у случајевима насиља у породици²⁶. Ови примјери су препознати као добре праксе и довели до потписивања Општег протокола о поступању у случајевима насиља у породици у Републици Српској, чија је сврха обезбиједити координисан, ефикасан и свеобухватан рад потписника у циљу тренутне помоћи, подршке и заштите жртава насиља у породици, сузбијања и спречавања понављања насиља. Потписници Протокола су: Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља и социјалне заштите, Министарство просвјете и културе²⁷.

Што се тиче осталих субјеката заштите, анализа досадашње праксе рада је показала различите резултате. Када су у питању судови, доступни подаци показују да су поступци вођени по пријавама насиља пред судовима најчешће трајали и по годину и више дана, те да ови предмети нису сматрани хитним. То је још једна од околности која је доприносила утиску да рад на питањима насиља није нужно схваћен као приоритет, те је код жртава довела до перцепције да систем у том дијелу не функционише. Поред тога, за насиље у породици најчешће су покретани и вођени прекршајни поступци и изрицане прекршајне санкције, од којих најчешће новчана казна и условна осуда. Изузетно и ријетко су изрицане заштитне мјере, од којих је најчешће забрана узнемиравања и ухођења жртве насиља и забрана приласка. Заштитну мјеру удаљење из куће или стана су изрицали само поједини судови (Основни суд Соколац и Основни суд Бијељина). У кривичним поступцима, такође, најчешће је изрицана новчана казна или условна осуда на новчану казну или казну затвора са релативно кратким роковима провјеравања (најчешће шест мјесеци до годину дана)²⁸.

Претходно наведено указује на неопходност усвајања јавних политика које обухватају низ мјера које треба да предузму различити актери и које, у цјелини, нуде холистички одговор на насиље над женама и насиље у породици. Примјери добре праксе указују на побољшане резултате до којих доводи сарадња органа унутрашњих послова, правосуђа, социјалних и здравствених установа, образовних установа и невладиних организација и осталих надлежних и социјалних партнера. Ова врста сарадње не треба да зависи од појединаца који су увјерени у корист размјене информација, већ захтијева јасне процедуре, правилнике и протоколе којих ће се придржавати сви органи, као и довољну обученост запослених како да их употребљавају и како да од њих имају користи. Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019) управо је заснована на овим принципима и даје оквир за мултисекторску сарадњу у спровођењу

²⁶ Протоколи су до сада потписани у сљедећим локалним заједницама: Бања Лука, Приједор, Бијељина, Лопаре, Угљевик, Требиње, Нови Град, Добој, Дервента, Брод, Шамац, Источно Сарајево, Источни Стари Град, Пале, Соколац, Трново, Вишеград, Ново Горажде, Фоча, Рогатица, Чајниче, Вукосавље, Невесиње, Берковићи, Модрича, Гацко, Власеница, Зворник, Коз. Дубица, Источна Илиџа, Источно Ново Сарајево, Братунац, Милићи, Сребреница и Шековићи.

²⁷ „Службени гласник Републике Српске“, број 104/13

²⁸ Више података у: Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Владе Републике Српске, *Спречавање и сузбијање родно заснованог и породичног насиља у Босни и Херцеговини Законодавство и праксе у Републици Српској*, ауторке мр Александра Петрић и Гордана Видовић, доступно на:

<<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/centri/gendercentarrs/media/vijesti/Documents/GBV%20zakonodavstvo%20i%20prakse%20u%20Republici%20Srpskoj%20cirilica.pdf>>, приступљено марта 2013. године.

закона за спречавање и сузбијање насиља у породици и подизања стандарда у овој области, у циљу адекватне, благовремене и ефикасне заштите жртава насиља у породици.

Посебно је значајно нагласити да је Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019) оквирни документ, а да ће на основу њом успостављених стратешких праваца, циљева и програма мјера, Влада Републике Српске доносити Годишње акционе планове за спровођење стратегије, на приједлог Министарства породице, омладине и спорта, како је то прописано чланом 4. став 2. Закона о заштити од насиља у породици. На тај начин ће се сваке године евалуирати достигнути резултати и планирати активности које ће одговорати на потребе жртава насиља у породици.

4. Визија и мисија

Визија – Жртве насиља у породици у Републици Српској имају обезбијеђену адекватну помоћ, подршку и заштиту од насиља у породици – Република Српска без насиља у породици.

Мисија – Коришћењем свих расположивих капацитета у сузбијању насиља у породици јачати повјерење жртава у владавину закона и институције власти на свим нивоима, уз максималну укљученост свих сегмената друштва.

5. Стратешки правци, циљеви и програми мјера

Стратешки правац 1: Превенција насиља у породици

Стратешки циљ 1: Јачање превентивне политике и одвраћање од насиља у породици.

Програми мјера превенције: Промоција и подизање свијести, едукативни програми у свим секторима, са нагласком на образовање.

- **Кампање** информисања и подизања свијести о насиљу у породици као друштвеном проблему – **Активности** у оквиру програма: Континуирано упознавање јавности са обавезама и дјеловањем субјеката заштите који раде на спречавању и сузбијању насиља у породици и заштити жртава; Промоција равноправности жена и мушкараца; Промоција културе ненасилног рјешавања сукоба; Промотивне активности за дјецу и омладину путем образовних установа; Промоција СОС 1264; Израда и дистрибуција промотивних материјала; Промоција путем друштвених мрежа; Усвајање и примјена смјерница за извјештавање медија о насиљу у породици; Кампања током 16 дана активизма; Кампања „НЕ насиљу у породици“.
- **Програми** едукације и сензибилизације о насиљу у породици – **Активности** у оквиру програма: Увођење у програме образовних установа, редовних и ваншколских едукативних програма са садржајем и темама које се односе на насиље у породици; Израда и увођење у систем програма обуке за педагоге/психологе/социјалне раднике, наставнике и друго стручно особље у школама за поступање у случајевима насиља у породици; Израда и спровођење модела

вршњачких едукација о насиљу у породици; Израда и спровођење обуке за рано препознавање дјеце из ризичних породица и дјеце жртава насиља у породици; Израда и спровођење обука за ненасилно рјешавање сукоба и ненасилну комуникацију; Израда и спровођење обука за управљање љутњом и стресом; Израда и спровођење обука за медије о насиљу у породици.

- **Програми** превенције насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Припрема и реализација истраживања о насиљу према старијим лицима, лицима са инвалидитетом и лицима под старатељством која трпе насиље у породици; Припрема и реализација истраживања о насиљу према дјечи жртвама насиља у породици; Припрема и реализација истраживања о насиљу према мушкарцима жртвама насиља у породици; Унапређење евиденције о насиљу у породици; Оснивање и развој породичних и брачних савјетовалишта у локалним заједницама; Оснивање и развој група за самопомоћ; Оснивање и развој група за рад са лицима са ризиком од насилног понашања; Оснивање и развој група за управљање бијесом; Оснивање и развој група за превенцију алкохолизма и других облика оvisности.

Стратешки правац 2: Подршка и помоћ жртвама насиља у породици

Стратешки циљ 2: Ефикасна примјена Закона о заштити од насиља у породици.

Програми мјера подршке и помоћи жртвама: Осигурање свеобухватних, дјелотворних и координисаних политика за спречавање и сузбијање насиља у породици, мултидисциплинарни и холистички приступ заштити који ставља интерес жртве у средиште сарадње међу различитим актерима.

- **Примјена** међународних стандарда за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Анализа усклађености правних и политичких докумената и мјера са стандардима прописаним; Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици; Наставак процеса усклађивање нормативно-правног оквира у области борбе против насиља у породици; Анализа примјене подзаконских аката у области заштите од насиља у породици; Унапређење подзаконских аката у области заштите од насиља у породици; Израда Коментара Закона о заштити од насиља у породици.
- **Изградња** и јачање мултисекторских модела спречавања и сузбијања насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Анализа и унапређење примјене Општег протокола о поступању у случајевима насиља у породици; Формирање мултидисциплинарних тимова у свим градовима и општинама Републике Српске; Израда програма обуке за службена лица у субјектима заштите за рад са жртвама насиља у породици; Спровођење програма обуке у свим секторима; Анализа и унапређење примјене Протокола о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјеце из перспективе дјеце жртава насиља у породици.
- **Мјере** за подршку жртвама насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Унапређење и стандардизовање рада СОС телефонског сервиса 1264 за жртве насиља у породици; Анализа и унапређење спровођења посебне мјере подршке

сигурне куће; Израда и примјена индивидуалних планова подршке жртвама, са процјеном ризика; Психосоцијална подршка жртвама насиља; Израда програма „брига после“ у циљу праћења реинтеграције жртава насиља у друштво и заједницу након завршеног случаја насиља пред судом или неком другом институцијом; Бесплатна правна помоћ за жртве насиља у породици; Правна и психолошка подршка жртвама насиља у судским поступцима; Бесплатна здравствена и социјална заштита за жртве насиља у породици; Економско оснаживање жртава насиља у породици кроз запошљавање и samozapoшљавање; Стамбено збрињавање жртава насиља у породици у складу са програмима социјалног становања; Заштита жртава насиља у породици у случају привременог или коначног пуштања учиниоца на слободу или у случају његовог бијега из затвора; Увођење техничких услова за телекомуникациону подршку пријављивању насиља (посебни уређаји који служе за безбједност жртве и брзу пријаву полицији); Оснивање Алиментационог фонда; Израда посебних програма подршке жртвама насиља које спадају у најрањивије категорије становништва: дјеца до 18 година, особе са инвалидитетом, припадници етничких мањина и ниског образовног и социјалног статуса, старије особе, труднице и особе са малом дјецом, жртве сексуалног насиља, те друге вишеструко маргинализоване групе.

- **Мјере** за учиниоце насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Израда стандарда за рад са учиниоцима насиља у породици, по принципу добровољности и по принципу обавезности; Израда програма обуке за професионалце за рад са учиниоцима насиља у породици; Обука професионалаца за рад са учиниоцима насиља у породици; Спровођење мјера према учиниоцима, прописаних Законом о заштити од насиља у породици и Кривичним законом Републике Српске (удаљење из стана/куће, забрана приближавања, забрана контакта са жртвом, обавезан психосоцијални третман, обавезно лијечење од болести овисности); Спровођење програма за управљање љутњом и стресом; Спровођење програма за ненасилно рјешавање сукоба и ненасилну комуникацију; Увођење мјере друштвено корисног рада; Увођење мјере праћења путем електронских наруквица.

Стратешки правац 3: Заштита жртава од насиља у породици

Стратешки циљ 3: Насиље у породици је дјело од исте друштвене опасности као и свако друго кривично и прекршајно дјело – преиспитивање казнене политике.

Програми мјера: Унапређење поступања полиције, правосуђа и центара за социјални рад.

- **Континуирана** сензибилизација професионалаца – **Активности** у оквиру програма: Обуке професионалаца о насиљу у породици из родне перспективе, значају мултисекторске сарадње, студијама случајева насиља у породици, антидискриминацији и различитостима, родним стереотипима и стереотипима о насиљу у породици, психолошким профилима жртве и учиниоца, законским и социјалним правима из ове области, потребама и правима жртве, као и о спречавању секундарне виктимизације; Изградња експертизе професионалаца у Републици Српској, који ће бити будући инструктори/тренери.

- **Размјена** информација и искустава – **Активности** у оквиру програма: Конференције; Округли столови; Стручне расправе; Презентације добрих пракси.

Стратешки правац 4: Праћење спровођења закона, политика и мјера против насиља у породици

Стратешки циљ 4: Усклађивање са стандардима у области насиља у породици.

Програми мјера: Увођење и унапређење евиденције и статистика, истраживања и анализе.

- **Прикупљање** података о насиљу у породици – **Активности** у оквиру програма: Прикупљање података о свим случајевима насиља у породици; Унапређење примјене и садржаја Правилника о садржају евиденције и извјештаја о насиљу у породици; Редовно периодично извјештавање о насиљу у породици; Периодичне анализе појавности и распрострањености насиља у породици.
- **Праћење** ефикасности заштитних мјера према Закону о заштити од насиља у породици – **Активности** у оквиру програма: Прикупљање података о извршеним мјерама и случајевима понављања насиља у породици, у току и након што је мјера спроведена; Периодичне анализе ефикасности заштитних мјера.
- **Праћење** ефикасности рада мулсекторских тимова у локалним заједницама – **Активности** у оквиру програма: Прикупљање података о раду тимова, броју протокола, броју случајева насиља који су ријешени, учинку рада тимова; Периодичне анализе ефикасности мулсекторских тимова.
- **Праћење** ефикасности програма превенције – **Активности** у оквиру програма: Прикупљање података о свим програмима и пројектима превенције насиља у породици; Периодичне анализе ефикасности мјера превенције.
- **Праћење** промјена свијести јавности о насиљу у породици – **Активности** у оквиру програма: Праћење интензитета и утицаја кампања; Периодична истраживања ставова јавног мњења о насиљу у породици.
- **Праћење** примјене Закона о заштити од насиља у породици и Кривичног закона Републике Српске – **Активности** у оквиру програма: Периодичне анализе примјене закона, са препорукама за дјеловање (секторски и генерално); Обука за праћење судских поступака у случајевима насиља у породици; Периодично праћење и анализа судских поступака.

На основу дефинисаних стратешких праваца, циљева и програма мјера, Влада Републике Српске ће доносити годишње акционе планове за спровођење Стратегије, којим ће се детаљно разрадити активности у оквиру програма, на приједлог Министарства породице, омладине и спорта, како је то прописано чланом 4. став 2. Закона о заштити од насиља у породици. На тај начин ће се сваке године евалуирати постигнути резултати и планирати активности које ће одговарати на потребе жртава насиља у породици.

6. Оквирни акциони план за спровођење Стратегије

Стратешки правац 1: Превенција насиља у породици

Стратешки циљ 1: Јачање превентивне политике и одвраћање од насиља у породици.

Програми превенције	Активности	Индикатори	Период и финансијски оквир	Актери одговорни за реализацију активности	Резултати
1. 1. промоција и подизање свијести, едукативни програми у свим секторима, са нагласком на образовању	Кампање информисања и подизања свијести о насиљу у породици као друштвеном проблему;	Број и врста јавних кампања, промоција, истраживања;	Од 1.7.2014. до 31.12.2019.	- Министарство породице, омладине и спорта - Министарство здравља и социјалне заштите - Министарство унутрашњих послова - Министарство правде - Министарство просвјете и културе - Гендер центар - Субјекти заштите - Невладине организације - Медији	Пружена подршка промотивним активностима и активностима подизања свијести јавности о неприхватљивости насиља у породици планираних и реализованих од стране одговорних актера
	Програми едукације и сензибилизације о насиљу у породици;	Број и врста промотивних и других материјала;	2014: ГЦРС 2.500 КМ		
			2015: ГЦРС 2.500 КМ		
			2016: ГЦРС 2.500 КМ		
			2017: ГЦРС 2.500 КМ		
			2018: ГЦРС 2.500 КМ		
			2019: ГЦРС 2.500 КМ		
	Активности усмјерене према лицима у ризику од насиља у породици.	Број и врста активности намијењених лицима у ризику од насиља у породици.			

Стратешки правац 2: Подршка и помоћ жртвама насиља у породици

Стратешки циљ 2: Ефикасна примјена Закона о заштити од насиља у породици

Програми мјера помоћи и подршке жртвама	Активности	Индикатори	Период и финансијски оквир	Актери одговорни за реализацију активности	Резултати
2.1. Примјена међународних стандарда и добрих пракси и успостављање мултидисциплинарног и координисаног система заштите жртва насиља над женама и насиља у породици	Изградња и јачање мултисекторских приступа спречавању и сузбијању насиља у породици;	Примјена Општег протокола о поступању у случајевима насиља у породици у Републици Српској;	Од 1.7.2014. до 31.12.2019.	- Министарство породице, омладине и спорта - Министарство здравља и социјалне заштите - Министарство унутрашњих послова - Министарство правде - Министарство просвјете и културе - Гендер центар - Субјекти заштите - Центар за бесплатну правну помоћ - Невладине организације	Стандардизован рад и јасне улоге и задаци свих субјеката заштите и ефикасна помоћ, подршка и заштита жртва насиља у породици
			2014: ГЦРС 1.400 КМ + МПОС 400.000 КМ		
			2015: МПОС 1.400 КМ + 400.000 КМ		
			2016: МПОС 1.400 КМ + 400.000 КМ		
	Подршка жртвама насиља у породици;	Континуиран рад СОС телефонског сервиса 1264 и сигурних кућа;	2017: МПОС 1.400 КМ		
			2018: МПОС 1.400 КМ + 400.000 КМ		
			2019: МПОС 1.400 КМ + 400.000 КМ		
	Рад са учиниоцима насиља у породици.	Стандарди за рад са учиниоцима насиља у породици.			

Стратешки правац 3: Заштита од насиља у породици

Стратешки циљ 3: Насиље у породици је дјело од исте друштвене опасности као и свако друго кривично и прекршајно дјело – преиспитивање казнене политике

Програми мјера заштите од насиља у породици	Активности	Индикатори	Период и финансијски оквир	Актери одговорни за реализацију активности	Резултати
3.1. Унапређење поступања полиције, правосуђа и центара за социјални рад	Усавршавање службених лица;	Број и врста континуираних обука службених лица о узроцима и посљедицама насиља у породици и начинима помоћи, подршке и заштите жртава.	Од 1.7.2014. до 31.12.2019.	- Министарство породице, омладине и спорта - Министарство здравља и социјалне заштите - Министарство унутрашњих послова - Министарство правде - Субјекти заштите - Центар за едукацију судија и тужилаца - Савјет за сузбијање насиља у породици и породичној заједници - Невладине организације	Унапређено поступање са жртвама насиља у породици и избегавање секундарне виктимизације
	Размјена информација, искустава и добрих пракси;	Број и врста активности усмјерених на унапређење поступања полиције, правосуђа и центара за социјални рад.	2014: 0 КМ		
			2015: 0 КМ		
			2016: 0 КМ		
			2017: 0 КМ		
			2018: 0 КМ		
			2019: 0 КМ		
	Мониторинг поступања субјеката заштите.	Број и врста активности мониторинга рада субјеката заштите.			

Стратешки правац 4: Праћење спровођења закона, политика и мјера против насиља у породици

Стратешки циљ 4: Усклађивање са стандардима у области насиља у породици

Програми мјера увођења и унапређења евиденције и статистика, истраживања и анализе	Активности	Индикатори	Период и финансијски оквир	Актери одговорни за реализацију активности	Резултат
4.1. Увођење и унапређење евиденције, статистика, истраживања и анализа у области насиља у породици	Анализа усклађености правних и политичких докумената и мјера са стандардима прописаним Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици;	Израђен документ Анализа усклађености правних и политичких докумената и мјера са стандардима прописаним Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици;	Од 1.1.2015. до 31.12.2019.	- Министарство породице, омладине и спорта - Министарство правде - Министарство унутрашњих послова - Министарство здравља и социјалне заштите - Министарство просвјете и културе - Гендер центар - Субјекти заштите - Савјет за сузбијање насиља у породици и породичној заједници - Координационо тијело Савјета за	Прави оквир усклађен са стандардима прописаним Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици
			2014: ГЦРС редован буџет 0 КМ		
			2015: ГЦРС редован буџет 0 КМ		
			2016: ГЦРС редован буџет 0 КМ		
			2017: ГЦРС редован буџет 0 КМ		
			2018: ГЦРС редован буџет 0 КМ		
	Прикупљање података о насиљу у породици	Број и врста изречених и спроведених мјера, број			Доступни обједињени подаци од значаја за анализу проблема и планирање мјера и

	Праћење ефикасности хитних мјера заштите, заштитних мјера и санкција прописаних Законом о заштити од насиља у породици; Праћење примјене Кривичног закона Републике Српске у дијелу насиље у породици и породичној заједници; Праћење примјене мјера прописаних Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици.	повратника након изречене мјере; Број и врста изречених казни и мјера безбједности; Извјештај о примјени мјера прописаних Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици.		праћење примјене мјера прописаних Конвенцијом Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици	активности у правцу помоћи, подршке и заштите жртава насиља у породици
--	---	---	--	--	---

Носиоци програма и мјера:

1. Министарство породице, омладине и спорта,
2. Министарство здравља и социјалне заштите,
3. Министарство унутрашњих послова,
4. Министарство просвјете и културе,
5. Министарство правде,
6. Гендер центар,
7. Центар за едукацију судија и тужилаца,
8. Медији и
9. Невладине организације.

Механизми за праћење и оцјену напретка:

1. Координационо тијело,
2. Савјет за борбу против насиља у породици,
3. Министарство породице, омладине и спорта,
4. Влада Републике Српске и
5. Народна скупштина Републике Српске.

НАПОМЕНА:

Носиоци програма одговорни за реализацију активности из Оквирног акционог плана за спровођење Стратегије треба да у оквиру Документа оквирног буџета (ДОБ), као и годишњих планова рада институција, планирају реализацију активности утврђених овом стратегијом. У складу са програмским трогодишњим планирањем, носиоци активности ће у својим буџетима детаљно планирати средства и реализацију активности за наредну годину, док ће се за наредне двије године радити оквирно планирање. У Оквирном акционом плану су наведена оквирна средства за поједине активности које се континуирано одвијају, с напоменом да ће се то Годишњим акционим планом с приједлогом активности и финансијских средстава за наредне године још разрадити.

У наредних пет година (од 2014. до 2019), на основу извјештаја за сваку буџетску годину о резултатима спровођења Стратегије, утврдиће се потребна укупна средства за реализацију програма предвиђених у Стратегији за наредну годину.

7. ОЧЕКИВАНИ ДУГОРОЧНИ УТИЦАЈ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Усвајањем и спровођењем стратешких праваца и циљева доприноси се адекватној помоћи, подршци и заштити жртава насиља у породици.

Утврђеним стратешким правцима и циљевима, те њиховим мјерама и активностима и постигнутим резултатима настоји се пружити подршка испуњењу дугорочних утицаја у области сузбијања насиља у породици у Републици Српској, а то су:

- нулти ниво толеранције на насиље у породици,
- насиље у породици има друштвену опасност као и друга кривична дјела или прекршаји који су прописани законом,
- стандарди прописани Конвенцијом о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици Савјета Европе инкорпорирани у правни систем и поступање субјеката заштите у Републици Српској.

8. ПРАЋЕЊЕ И МЈЕРЕЊЕ УСПЈЕШНОСТИ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Да би нека стратегија била успјешна, њено планирање и реализација треба да буде континуирани процес учења, базиран на теоретском знању и емпиријским подацима. Такав процес учења укључује, поред дефинисања стратегије (на основу спроведених анализа, одређених циљева, постојећег знања и процјене утицаја мјера и активности), слjedeће фазе:

- спровођење стратегије и
- мјерење успјешности (евалуација стварних резултата претходно дефинисаних мјера и активности).

Мјерење успјешности на основу континуираног надзора резултата спроведених мјера и активности је важна, будући да ће се тиме омогућити унапређење и редефинисање комбинације инструмената. Важно је осигурати да се стратегија редовно ажурира и прилагођава промјенљивим вањским утицајима и утврђеним приоритетима.

Министарство породице, омладине и спорта ће, у сарадњи са носиоцима активности, припремити Годишњи акциони план спровођења Стратегије. Годишњи акциони план спровођења Стратегије доставља се на усвајање Влади Републике Српске. Извјештај о реализацији Стратегије и Годишњег акционог плана доставља се Влади Републике Српске и Народној скупштини Републике Српске.

9. ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ СТРАТЕГИЈЕ

За праћење спровођења Стратегије задужено је Министарство породице, омладине и спорта путем Координационог тијела у оквиру Савјета за сузбијање насиља у породици и породичној заједници. Дужности и обавезе Координационог тијела у процесу праћења и извјештавања о спровођењу Стратегије, као и наставка процеса стратешког планирања су:

- пружање помоћи институцијама, установама, органима и организацијама у Републици Српској у дефинисању оперативних планова за израду Годишњег акционог плана спровођења Стратегије,
- обједињавање оперативних планова и њихово достављање министру породице, омладине и спорта ради уврштавања у Годишњи акциони план и предлагања Влади Републике Српске,
- успостављање механизма комуникације и координације са институцијама, установама, органима и организацијама у Републици Српској ради праћења спровођења Стратегије,
- дефинисање оквира за обједињене и обрађене податке и извјештаје субјеката заштите од насиља у породици који су неопходни за праћење спровођења Стратегије,
- редовно праћење спровођења Стратегије на основу утврђених индикатора успјеха и извора верификације,
- идентификовање ризика за спровођење Стратегије и покретање иницијативе за њихово рјешавање,
- давање смјерница за креирање политика спречавања и сузбијања насиља у породици,
- креирање преднацрта годишњег извјештаја о спровођењу Стратегије и подношење извјештаја Савјету за сузбијање насиља у породици и породичној заједници (Савјет министру породице, омладине и спорта, министар Влади, а Влада Народној скупштини),
- на основу прикупљених података, праћење примјене Конвенције Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља према женама и насиља у породици и припремање извјештаја који представља оквир за извјештавање надлежним институцијама Републике Српске и међународним тијелима и
- врши наредни циклус стратешког планирања у складу са препорукама претходног/-их извјештаја и узимајући у обзир ризике и „научене лекције“.

Чланови и чланице Координационог тијела, између осталог:

- Осигуравају податке о спровођењу Стратегије од стране својих институција, установа, органа и организација, прикупљају информације и врше анализу ситуације током спровођења Стратегије по релевантним областима ради извјештавања и даљег планирања,
- Осигуравају да су активности предвиђене Стратегијом инкорпориране у програме рада и стратешке планове и буџете својих институција, установа, органа и организација и
- Идентификују ризике и проблеме у спровођењу Стратегије.

9.1. Образац за извјештавање носиоца активности

Стратешки правац		Навести назив статешког правца					
Стратешки циљ		Навести назив стратешког циља					
Навести назив програма мјера		Навести активности из плана	Рок спровођења и носилац активности	Статус	Извршено у % у односу на план	Утрошено у % у односу на план	Индикатор извршења
1.1	Унијети назив програма мјера...	1.1.1 Унијети назив активности...					
		1.1.2 Унијети назив активности...					
		1.1.3 Унијети назив активности...					
		Итд.					
2.1	Унијети назив програма мјера...	2.1.1 Унијети назив активности...					
		2.1.2 Унијети назив активности...					
		2.1.3 Унијети назив активности...					
		Итд.					
3.1	Унијети назив програма мјера...	3.1.1 Унијети назив активности...					
		3.1.2 Унијети назив активности...					
		3.1.3 Унијети назив активности...					
		Итд.					

Објашњење:

Рок спровођења и носилац активности: до кад је активност требало да буде завршена и ко је носилац активности.

Статус: објашњава шта је урађено на спровођењу активности:

Није у фази реализације: представља статус активности чија имплементација није у било ком облику започета (навести кратко образложење).

У току реализације: представља статус активности чије је спровођење је почело у неком облику (навести кратко планиране кораке спровођења као и тренутни статус).

Комплетирано: активност завршена у потпуности.

Извршено у постоцима у односу на план: за оне активности које су у току реализације потребно је процијенити постотак извршеног до сада.

Утрошено у постоцима у односу на план: представља средства која су одобрена за спровођење активности, као и утрошена средства до момента извјештаја и односни проценат.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ
ПРИЈЕДЛОГА СТРАТЕГИЈЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (2014–2019)

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Уставни основ за доношење ове стратегије садржан је у Амандману XXXII т. 5. и 12. на члан 68. Устава Републике Српске, према којем Република Српска уређује и обезбјеђује остваривање и заштиту људских права и слобода и друге облике социјалне заштите, те бригу о дјечи. Устав Републике Српске посвећује читаво једно поглавље (чл. 10–49) људским правима и основним слободама. Наиме, правни и политички систем Републике Српске конституисан је и изграђује се, у првом реду, на принципима гарантовања и заштите права и слобода, у складу с међународним стандардима.

II УСКЛАЂЕНОСТ СА УСТАВОМ, ПРАВНИМ СИСТЕМОМ И ПРАВИЛИМА НОРМАТИВНОПРАВНЕ ТЕХНИКЕ

Према Мишљењу Републичког секретаријата за законодавство број: 22/03-021-388/14 од 30. априла 2014. године, уставни основ за доношење ове стратегије садржан је у Амандману XXXII на члан 68. т. 5. и 12. Устава Републике Српске, према којем Република, између осталог, уређује и обезбјеђује остваривање и заштиту људских права слобода и друге облике социјалне заштите, те бригу о дјечи.

Правни основ за доношење Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске садржан је у члану 4. Закона о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, бр. 102/12 и 108/13), којим је прописано да у сврху заштите од насиља у породици, Народна скупштина Републике Српске на приједлог Владе Републике Српске доноси Стратегију за сузбијање насиља у породици Републике Српске за период од пет година.

Републички секретаријат за законодавство актом број: 22/03-021-188/14 од 14. марта 2014. године дао је позитивно мишљење на Приједлог стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019).

Циљ ове стратегије је јачање превентивне политике и сузбијање насиља у породици, досљедна примјена Закона, преиспитивање казнене политике у смислу да се насиље у породици третира као дјело од исте друштвене опасности као и свако друго кривично и прекршајно дјело и увођење стандарда прописаних Конвенцијом о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици („Службени гласник БиХ – Међународни уговори“, број 19/13).

Нацрт стратегије разматран је на 34. редовној сједници Народне скупштине Републике Српске, одржаној 25. априла 2014. године. Након проведене скупштинске расправе, разлика између Нацрта и Приједлога стратегије садржана у побољшању текста Стратегије у дијелу који се односи на анализу стања у области спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици. Такође, побољшан је дио Стратегије који се

односи на поднаслов 3.2. Распрострањеност насиља у породици на начин да су наведени доступни подаци, који се односе на дјецу жртве насиља у породици.

Будући да последице скупштинске расправе није дошло до суштинске разлике између Нацрта и Приједлога стратегије те, да је Приједлог стратегије усклађен са Уставом, правним системом Републике Српске, Републички секретаријат за законодавство је мишљења да се Приједлог стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019) може упутити на разматрање.

III УСКЛАЂЕНОСТ СА ПРАВНИМ ПОРЕТКОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Према Мишљењу Министарства за економске односе и регионалну сарадњу број: 17.03-020-1068/14 од 30. априла 2014. године, након увида у прописе Европске уније и анализе Приједлога стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019), установљено је да ЕУ *acquis* садржи изворе који су релевантни за предмет уређивања достављене стратегије, због чега у Изјави о усклађености стоји оцјена „дјелимично усклађено“.

Материју Стратегије, у дијелу примарних извора права ЕУ, регулише Повеља о основним правима Европске уније, члан 4. / Charter of Fundamental Rights of The European Union, Article 4.

У дијелу секундарних извора права ЕУ, предлагач није идентификовао изворе ЕУ *acquis* који су релевантни за предмет уређивања предметне материје, због чега у Изјави о усклађености, у одговарајућем дијелу, стоји оцјена „непримјењиво“.

Предлагач је у дијелу осталих извора права ЕУ консултовао:

- Резолуцију Европског парламента о потреби установљавања кампање широм Европске уније за нулту толеранцију према насиљу над женама из 1997. године / Resolution on the need to establish a European Union wide campaign for zero tolerance of violence against women, The European Parliament;
- Резолуцију Европског парламента о тренутној ситуацији у борби против насиља над женама и будућим акцијама из 2006. године / European Parliament resolution on the current situation in combating violence against women and any future action;
- Резолуцију Европског парламента о сузбијању насиља над женама из 2009. године/ European Parliament resolution of 26 November 2009 on the elimination of violence against women;

У дијелу правних аката Савјета Европе предлагач је консултовао:

- Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода / Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, CETS No: 005;
- Конвенцију Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици/ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No. 210;
- Препоруку (2002)⁵ Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља, Савјет Европе / Recommendation Rec(2002)⁵ of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence, Council of Europe;

- Препоруку Комитета министара бр. Р (85) 4 о насиљу у породици, Савјет Европе/ Recommendation No. R (85) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Violence in the Family, Council of Europe;
- Препоруку Комитета министара бр. Р (87) 21 о помоћи жртвама и превенцији виктимизације, Савјет Европе /Recommendation No. R (87) 21 of the Committee of Ministers to Member States on Assistance to Victims and the Prevention of Victimization, Council of Europe;
- Препоруку (2006)8 Комитета министара државама чланицама о подршци жртвама злочина, Савјет Европе /Recommendation Rec(2006)8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims, Council of Europe. Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies);
- Препоруку Савјета Европе од 3. октобра 2008. године број 1847 (2008) о борби против насиља над женама: према Конвенцији Савјета Европе/Recommendation 1847 (2008 Assembly debate on 3 October 2008 (36th Sitting) Text adopted by the Assembly on 3 October 2008 (36th Sitting).

Напомињемо да ће доношење Стратегије допринијети испуњавању обавезе из Главе I, члана 2. ССП у којем, између осталог, стоји да су поштовање демократских принципа и људских права проглашених у Универзалној декларацији о људским правима и дефинисаних у Универзалној конвенцији о заштити људских права и основних слобода, Хелсиншком завршном акту и Париској повељи за нову Европу, те поштовање принципа међународног права, основа унутрашње и спољне политике страна уговорница.

IV РАЗЛИКЕ ПРИЈЕДЛОГА У ОДНОСУ НА НАЦРТ СТРАТЕГИЈЕ

Народна скупштина Републике Српске је на наставку 34. редовне сједнице Народне скупштине, одржаној 25. априла 2014. године, разматрала и прихватила Нацрт стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019).

Народни посланици су подржали предложени текст Нацрта стратегије и дали, након детаљне анализе њеног садржаја и изношења ставова о примјени претходне стратегије и проблематике која се односи на насиље у породици, конкретне примједбе на одређене дијелове предложеног Нацрта стратегије, од којих је Министарство породице, омладине и спорта, приликом припреме Приједлога, већину усвојило и уградило у Приједлог стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014-2019).

Примједбе које су прихваћене

Примједба да се наведе ко је учествовао у изради Стратегије је уважена и чланови Радне групе су наведени у поглављу V Образложења Приједлога стратегије, односно у поглављу Разлози за доношење Стратегије.

Примједба којом се истиче да се не може прихватити констатација да је насиље у породици као проблем препознат тек прије 15 година, а да се до тада сматрало приватним проблемом је прихваћена.

Приједлог да се из реченице која је гласила: „Према подацима полиције Републике Српске у 2013. години на подручју Републике Српске евидентирано је 1.088 случајева насиља у породици (прекршаји и кривична дјела), број извјештаја о насиљу 999, број учинилаца насиља 1.143 (1.047 мушког и 96 женског пола)“, избрише ријеч: „подручје“ прихваћена је и сада реченица гласи: „Према подацима полиције Републике Српске у 2013. години у Републици Српској евидентирано је 1.088 случајева насиља у породици (прекршаји и кривична дјела), број извјештаја о насиљу 999, број учинилаца насиља 1.143 (1.047 мушког и 96 женског пола)“.

Примједба која се односи на дораду Стратегије тиме што ће се навести и истражени узроци настанка проблема насиља у породици је прихваћена и ови узроци су детаљно објашњени у одјељку 3. Анализа стања, пододјелак 3.1 Увод.

Примједба да је неопходно да се посебно стави акценат на заштиту старијих лица и дјеце је прихваћена, те је дио Стратегије (пододјелак 3.2. Распрострањеност насиља у породици) коригован. Наведени су доступни подаци који се односе на дјецу жртве насиља и препозната је потреба да се у наредном периоду обрати посебна пажња на старија лица и дјецу као жртве насиља у породици, али и лица са инвалидитетом и лица под старатељством.

Примједба да стратешки правци, циљеви и програми мјера нису довољно конкретни и садржајни је прихваћена, уз напомену да ће, на основу Стратегијом дефинисаних стратешких праваца, циљева и програма мјера, Влада Републике Српске доносити годишње акционе планове за спровођење Стратегије, којим ће се детаљно разрадити активности у оквиру програма.

Примједбе које нису прихваћене

Примједбе која се односи на резултате истраживања групе аутора о распрострањености и карактеристикама насиља над женама, мушкарцима као већином учиниоцима насиља и карактеристикама жртава насиља није било могуће усвојити јер се, по мишљењу предлагача, ради о личном вриједносном суду, с једне стране, насупрот релевантним резултатима истраживања.

Примједба да се у тексту Стратегије наведе: „... шта ради МУП када жртва насиља зове у помоћ, које мјере предузима да се жртви пружи лекарска помоћ, смјештај у сигурну кућу...“ није усвојена јер је поступање субјеката заштите у случајевима насиља у породици прецизно разрађено другим документима, конкретно – Општим протоколом о поступању у случајевима насиља у породици у Републици Српској („Службени гласник Републике Српске“, број 104/13). Овим протоколом прописан је начин поступања субјеката заштите који у складу са одредбама Закона о заштити од насиља у породици пружају заштиту, подршку и помоћ жртвама насиља у породици, без обзира на то да ли је против учиниоца покренут кривични или прекршајни поступак, као и облике и начин сарадње и размјене потребних податка и информација између субјеката заштите, тако да, по мишљењу предлагача, није било потребно понављати их и у документу Стратегије.

V РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Правни основ за доношење Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске садржан је у члану 4. Закона о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, број 102/12) којим је прописано да у сврху заштите од насиља у породици, Народна скупштина Републике Српске на приједлог Владе Републике Српске доноси Стратегију за сузбијање насиља у породици Републике Српске за период од пет година.

Претходно важећа Стратегија за борбу против насиља у породици у Републици Српској била је усвојена за четворогодишњи период, односно закључно са 2013. годином, те је у том смислу, како би се допринијело заштити жртава насиља у породици, спровођењу Закона о заштити од насиља у породици и координисаном мултидисциплинарном и интересорном одговору на насиље у породици, као и подизању стандарда у овој области, Министарство породице, омладине и спорта приступило доношењу Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019).

Министрица породице, омладине и спорта је именовала Радну групу за израду Стратегије за сузбијање насиља у породици у саставу: др проф. Иванка Марковић, др сц. Наталија Петрић, Споменка Крунић, мр Јелена Милиновић, мр Тијана Арамбашић – Живановић, Славица Купрешанин, Весна Пилоповић, Маријана Аћимовац и Нада Голубовић.

Стратегија је припремљена методологијом која је укључивала сљедеће кораке:

- анализа међународних стандарда и правног оквира Републике Српске и тренутног стања у области насиља у породици уз идентификовање кључних и приоритетних питања,
- За потребу израде Стратегије спроведена је SWOT анализа међу институцијама које располажу са највише информација о постигнутим резултатима, изазовима, те ресурсима у области спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици, конкретно Министарством здравља и социјалне заштите, Министарством унутрашњих послова, Министарством правде, Министарством просвјете и културе, Гендер центром, субјектима заштите и невладиним организацијама. Овом анализом су идентификоване кључне снаге и слабости, прилике и изазови, а обухватила је и анализу ресурса,
- Анализа ресурса у области сузбијања насиља у породици (ресурси се у овом контексту односе на правне, политичке, институционалне, организационе, људске, материјалне и техничке ресурсе). Ова област не захтијева „рад испочетка“, већ надоградњу и систематизацију већ постојећих процеса и ресурса, као и њихово усклађивање са стандардима у области насиља у породици.
- дефинисање визије и мисије стратегије,
- дефинисање стратешких праваца и циљева и
- листа мјера и активности стратегије са планираним финансијским оквиром.

VI ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА

Носиоци програма одговорни за реализацију активности из Оквирног акционог плана за спровођење стратегије у оквиру Документа оквирног буџета (ДОБ), као и

годишњих планова рада институција, треба да планирају реализацију активности утврђених овом стратегијом. У складу са програмским трогодишњим планирањем, носиоци активности ће у својим буџетима детаљно планирати средства и реализацију активности за наредну годину, док ће се за наредне двије године радити оквирно планирање. У Оквирном акционом плану су наведена оквирна средства за поједине активности које се континуирано одвијају, с напоменом да ће се Годишњим акционим планом с приједлогом активности и средстава за наредне године исте разрадити.

У наредних пет година (2014–2019), на основу извјештаја за сваку буџетску годину о резултатима имплементације Стратегије утврдиће се потребна укупна средства за реализацију програма предвиђених у Стратегији за наредну годину.